

Sve bliže povijesnoj istinitosti (I)

Napomene uz djelo Alojza Jembriha, Stipan Konzul i njegovo djelo, Zagreb 2023.,
Folia Protestantica Croatica, 07 ko smo predstavili prošli tajedan.

Ako danas pomislimo kako su naši povjesničari vjerskoga razvitka sve do najnovijega vremena med gradišćanskimi Hrvatima=GH govorili o protestantskom pokretu i njegovi zastupnici, onda nas ova monografija o Stipanu Konzulu Istraninu od prof. Alojza Jembriha pelja do povijesne spoznaje da je takova mogla biti približno i stvarnost.

Važila je teza, GH nikada nisu bili pristaše nove Lutherove vjere i da su se jako uspješno suprotstavljali protestantizmu (Dobrović, Rittsteuer). Crikvena vizitacija iz ljeta 1583. daje izvješčaj cesaru o vjerskom stanju gospoščin Ugarskoga Staroga Grada, Fortnave i Željezna: unatoč tužnoga crikvenoga stanja: *die Kroaten der alden catholischen religion ... anhängig sein.* (Rittsteuer, Die Kroaten 198-209, Kirche im Grenzraum, Eisenstadt 1968, 202).

Medtim ali nas stvarni događaji, dokumenti i knjige opominjaju na oprez, veliki je bio napor/napad pridobiti i novodoseljene Hrvate na lutherizam, ki je ali samo djelomično uspio, u prvom redu u tzv. mišanojezični manjinski hrvatski zajednica. O tom procesu 16. st. nam govori Jembrihova knjiga. I po svemu moramo otvoriti novu diskusiju o protestantskom pokretu, da ne velim pokusu med novodoseljenimi Hrvatima.

Jembrih u svoji izlaganji, po svojoj minucioznoj akribiji otkriva cijeli niz netočnosti pri hrvatski, slovenski, nimški, ugarski i naši GH pisatelji vjerske kulturne povijesti. Po sebi razumljivo u jednom teško dostupnom vrimentu izvorov, interpretacijov, razlaganjev i sl. se sve to moglo lako dogoditi. Zvana toga su nam sveučilišna izlaganja i interpretatori trijumfalne protureformacije nametalali takova izlaganja. Zato

Portret i potpis duhovnika Antuna Dalmatina. //

mislim da je ova knjiga jedan korak bliže stvarnoj povijesnoj istini i za reviziju pogledov. Ni ovakov prikaz knjige neće moći odstraniti sve sumlje i krive pogleda na ono vrime ali će nas bliže dopeljati upoznavanju onoga vrimenta u kom smo živili kad smo se doselili.

Znam se spomenuti, kako je krajem prošloga stoljeća na PA u Željeznu došao k meni ondašnji dir. Lentsch i grubo-gorko se uzrujavao po tužbi protestantskoga/evangeličkoga vjeroučitelja zbog tezov jednoga našega kandidata o protestantizmu po naši seli u svojem diplomatskom djelu.

Naša je krivica znanstvenih izdanj da se nije tiskala i tako stavila na raspolaganje širokoj štiteljskoj publiku i istraživačem disertacija Jandre Karalla na bečkom teološkom fakultetu *Das religiöse Schrifttum der heute burgenländischen Kroaten bis zum Beginn des 19. Jahrhunderts*, Wien 1963. u koj se, opširno i dosta kritično

Portret i potpis duhovnika Stipana Konzula. //

za ondašnje vrime, bavi tematikom protestantska književnost/pismenost med nami (str. 18 do 67 od 191 stranice). Akoprem ne s prilikami u Dolnjoj Austriji, Gornjoj Ugarskoj i Moravskoj kade su isto živili Hrvati. Nek tako bi mogli dobiti cjelokupni pregled o događaji za vrime protestantskoga pokreta med današnjimi GH.

Ali da vidimo o čemu govori Alojz Jembrih u monografiji o Stipanu Konzulu i njegovom gorljivom zalaganju za novi vjerski pokret? Izašla je u seriji Folia Protestantica Croatica, sv. 7. u Zagrebu 2023., financiranjem HKD-a, Teološkog fakulteta Matija Vlačić Ilirik i Adventističkoga teološko visokog učilišta na ukupno 509 paganiranih stranice u vrlo lipo pripremljenom grafičkom oblikovanju. I ovde bi mogli ubaciti i prvu primjedbu: kade bi GH imali takovu pozadinu znanstvenoga istraživanja?

Da je prof. Jembrih mogao ostvariti to monumentalno dje-

lo o Stipanu Konzulu *Uz 500. obljetnicu rođenja (1521.-2021.)* nije dost biti voljan, zaštićeni i uporni istraživač nego važna je i materijalna pozadina, znanstvena mriža, ka je med rascipanimi GH na Austriju, Madjarsku, Slovačku, Češku jako slaba, samo toliko koliko je pasalo u opću slavistiku i(li) kroatistiku. Sam autor pozna najbolje naše kulturne i društvene prilike (što, jako dobro znam, ne bi smilo biti izlika za bar kakovo opravdanje).

Sadržaj knjige

Knjiga po sebi sadržava predgovor i 15 poglavljev, dvoja poglavlja 11. i 12. govoru o Stipanu Konzulu med GH.

Predgovor nas upelja u problematiku vjerodostojnoga istraživanja o Stipanu Konzulu i njegovoj sredini. To su sve arhivi i zapisi izvan Hrvatske, uglavnom u današnjoj Nimškoj. Tako je i za hrvatske znanstvenike bilo teško doći do arhivskoga materijala, pogotovo za GH skoro nemoguće. Niti znanstvena sprema, niti materijalna pozadina nije postojala. Zvana toga med GH je vladala utvrđena teza da oni nikada nisu bili pristaše protestantizma, čemu je gorljivi katoličan Jandre Karall u svojoj disertaciji 1963. prigovarao a djelo Ivana Dobrovića *Naši Hrvati u dobi reformacije* se je pojavilo pred tim ljeta 1955., Josef Rittsteuer o *Konfessionelle Zugehörigkeit unserer Kroaten...* se je pojavilo isto pred tim 1953., pak su se uglavnom oslanjali na protureformatorske vizitacije, ke počinju kada sredinom 17. st., kada se većina gospodarov našega prostora vratila u krilo katoličanske crikve.

A med B. H. Zimmermannom i njimi se nije mogla razvi-

kkkomentar
KRISTIJAN KARALL

Nedavno sam čitao komentar u Salzburger Nachrichten kade je bilo spomenuto podržavljenje (Verstaatlichung) u Gradišću s rečenicom: Sve ča na tri nije na drivu, kupi Zemlja/Doskozil. A to se je stalo na primjer i sa Savezom lovcev.

Zastupnici naše narodne grupe a i brojni predsjednici društav se bavu uglavnom s očuvanjem stanja, a manje s pogledom u budućnost i tako biti korak pred drugimi. Tako će naša narodna grupa odnosno organizacije biti vjerojatno isto tako vrijeda pogodjena od podržavljenja.

Državne narodne grupe

Ča bi ali bilo, ako bi naša narodna grupa bila podržavljena, ili recimo pojedina društva? Svi bi živili kot žive subvencije, a djelovanje bi bilo podijeljeno na sekcije. Onda bi bila samo jedna izdavačka sekcija, jedna školska sekcija i samo jedno tamburaško odnosno folklorno društvo. Ne bi bilo duploga djelovanja, a i ne bi bilo problemov s obračunom. A znamda još i sve koncentrirano na jednom mjestu, tako da je i samo jedna škola potribna kamo bi zemaljski busi dovezli svu dicu – početo od jaslic ča do sveučilišća.

Daljnja eksterna organizacija Zemlje Gradišće u ku curu pinezi nas svih, bez da ima revizijski sud pristup.

Ali ki bi bili ti izabrani Hrvati ki bi dostajali misečno već od 2.000,- eurov na ruku? Ku važnost će imati pri izboru osob jezično znanje ili je dost da su blizu jedne osobe ili organizacije? Prvi i dost konkretni razgovori s pojedinci da su se jur peljali ...

ti konstruktivan diskurs o tom pitanju.

Već ovde Alojz Jembrih navjluje svoj kritički korektiv i polemički diskurs o mnogi pitanji, podatki, izlaganji okolo djelovanja Stipana Konzula, što bi nas u Gradišću moralo/moglo potaknuti na korekciju o protestantizmu i djelovanju Stipana Konzula i Jurja Dalmatina i(li) novo vridnovanje cijeloga pokreta.

I. Barun Ivan Ungnad Weissenwolf od Sonnecka, ki je osnovao tiskaru u Urachu. Predstavlja njegove zasluge i časti ke je imao u Hrvatskom kraljevstvu od kralja Ferdinanda I. dokle oko 1555. nije napustio službu i otišao u Nimšku.

II. Stipan Konzul nanovič, ar se je čuda govorilo već o njemu. Konzul je rodjen u Buzetu (Pinguentinum) 1521. ljeta u Istri i potpisivao se je Stephanus Consul Ping. Školovanje mu je bilo glagoljičkoga svećenika. Upoznao se vrlo rano s idejama reformacije ku je inkvizicija proganjala i zato se je Konzul preselio – kot i neki drugi iz južnoga teritorija – u Nimšku kade je u hrvatskoj tiskari, u „egzilu“, najprije u Urachu (1561.-1565.) u Württembergu razvio svoje rodovito djelovanje za južne Hrvate, poslije smrti Ungnadove od 1567/68. u Regensburgu, kade je izdao *Postillu* za danas GH. Njegovo djelovanje ima neopisivu vridnost za hrvatsku književnost. On se je morao brigiti za sve i svašta u tiskari. Nabaviti glagoljična i ćiriliska slova ar u Nimškoj tako čega nije bilo.

III. Trubarove zasluge za hrvatski prijevod Biblije. Slovenac Primož Trubar (1508.-1586.) je priredjivao protestantska izdanja za Slovence u Urahu i imao veliku zauzetost i za izdanje hrv. Biblije, zato verbuvao hrvatske glagoljaše za urašku tiskaru, tako Stipana Konzula i Jurja Dalmatina. U tom poslu je

napisao cijeli broj okružnic protestantskim nimškim, kranjskim i koruskim velikašem s molbom za podupiranje toga izdavačkoga projekta.

IV. Prevoditeljsko-izdavačka djelatnost Ungnadove uraške tiskare govori: prvo tiskana *Tabla za dicu* (1561.) glagoljica i ćirilica, *Katekizam* (1561.) glagoljica i ćirilica, *Novi testament* (1562./63.) glagoljica i ćirilica u ko djelo se je uključio u Urachu isto bigunac ispred inkvizicije Anton Dalmatin. Oko toga djela i nabavljanja slov su pak nastale prve nesuglasnosti med Trubarom i hrvatskimi prevoditelji.

V. Trubarova sumlja u Konzulov prijevod Biblije. Trubar sluša na druge procjenjivače ki su izrazili sumlju o ispravnosti prijevoda Biblije.

VI. Trubar protiv Konzula: nastane smutnja i nesporazum med Trubarom, Konzulom i Dalmatinom.

VII. Konzulovo putovanje po Istri, Hrvatskoj zbog sakupljanja materijala ispravnosti prijevoda.

VIII. Svidočanstva o jezičnoj ispravnosti NT. U tom poglavlju je i popis originalnih izdanj u Beogradu, Ljubljani i Zagrebu (str. 192-193), Šopronu i Bratislavi (Požonu, 194-195) i popis pretiskov (str. 195-197) u kojem djelu ima i HKD značajne

zasluge. Katekizmus (1991., 1994.), Prvi dio Postile (1993.), Govorenje (1996.) ... i u izdanje ove monografije. Kako vidimo da su pristaše nove vjere i u našem prostoru imali veliki broj knjig na raspolaganje, za ke zvana Šoprona i Požona nismo ništ znali. Od korespondencije knjigara Fröhlich znamo da si je kod njega naručio knjige pajngrtski farinik, ništ drugo. Zanimljivo je samo kako je Jandre Karall u svojoj već spomenutoj disertaciji 1963. znao na str. 55-57 navesti 28 protestantskih knjig?

IX. Naziv jezika. Sve do najnovijega vrimenta je bilo diskusije o nazivu jezika u kom je uraška tiskara u glagoljici i ćirilici, na kraju i latinici, tiskala svoje vjerske knjige. Nazivi su bili hrvatski, harvatski, crobatisch, slovenski, za „abecedarij“ Syrvischen Sprache. U većini prevladava ali „hrvatski“. Prof. Jembrih pak vrlo dobro primjećuje i razlaže da se je u naučnoj literaturi u mnogi rasprava upotribljavalo: südslavisch, slawisch, illyrisch i tako zaoblašlo ime „hrvatski“. Mogli bi naslučivati u tom nekakvu ideološku tendencioznost.

X. Poslovanje Ungnadove tiskare: materijalno i poslovno djelovanje tiskare.

NB (NASTAVLJA SE)

Bad Ischl – Kulturni glavni grad 2024.

BAD ISCHL – Prošlu subotu su u Bad Ischlu otvorili ljetošnji kulturni grad odnosno kulturnu regiju. Bad Ischl i Salzkammergut s ukupno 23-mi općinama su 2019. ljeta odabrani kot kulturni grad za 2024. ljeto uz Tartu u Estoniji i Bodø u Norveškoj.

Oko 10.000 do 15.000 ljudi je sudjelivalo na prvom vikendu, ki je nudio šarolik program početo od tradicijskih zvukov prik orgulov ča do elektronske muzike. Tako su bili zastupani i Hubert von Goisern i Conchi-

ta Wurst. Različna mišljenja su vladala i o „Pudertanzu“ koga su tancali golo.

Na razliku od kulturnoga grada Grac kade je ova akcija ostavila i viduće posljedice fali u Bad Ischlu i okolici kakov veći projekt. Kulturno ljeto je podijeljeno na već manjih svetačnosti, ponekad su to i postojeće tradicije.

A točno ove kani mladji organizatorski tim oko Elisabethe Schweeger minjati i dopušćati nove sadržaje i tako malo prebušiti stare strukture. **KK**